

Andrea Nicolaisen

Finnmarksbefolkningen og skolegang - Årsakene bak den høye frafallsprosenten

The population of Finnmark and school
attendance - The reasons behind the high
dropout rate

Bacheloroppgave i Sosialt arbeid

Veileder: Edgar Marthinsen

Mai 2023

Andrea Nicolaisen

Finnmarksbefolkningen og skolegang - Årsakene bak den høye frafallsprosenten

The population of Finnmark and school attendance -
The reasons behind the high dropout rate

Bacheloroppgave i Sosialt arbeid
Veileder: Edgar Marthinsen
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

I - SAMMENDRAG

Frafall i videregående skole er viktig å belyse i dagens samfunn, ettersom frafallsprosenten enkelte steder i Norge ser ut til å være svært høy når man omtaler fullføring på normert tid. Spesielt Finnmark topper frafallsstatistikken i Norge. Frafall er viktig å diskutere ettersom det har stor betydning for Norge som velferdsstat, og fordi det ofte har relevans for deg som enkelt menneske – enten det omhandler en sosial arena å spille på eller personlig utvikling. Frafall omhandler at en velger, både frivillig og ufrivillig, å ikke fullføre skolegang – ofte av ulike årsaker. Årsakene kan omhandle mangt, men i akkurat denne teksten fokuseres det på årsaker som kan tenkes å belyse hvordan og hvorfor frafall skjer, med spesielt fokus på Finnmark. Faktorer som trekkes inn er som følger: Arbeidslinje, koronapandemi, fornavnsskifte – kultur og tradisjoner, tillit til staten og ens egen motivasjon. Gjennom teksten vurderes det hvorvidt disse kan ha innvirkning på frafallsprosenten oppe i nord. I teksten sluttgang foreligger det også en tenkelig strategi, dannet av utdanningsforbundet, som mulig kan være med i redusering av frafall.

II - ABSTRACT

High school dropouts are important to shed light on in today's society, as the dropout rate in some places in Norway seems to be very high when you refer to completion in the standard time. Finnmark in particular tops the dropout statistics in Norway. Dropout is important to mention because it is of great importance to Norway as a welfare state, and because it often has relevance for you as an individual - whether it concerns a social arena to benefit from or your own personal development. Dropping out refers to someone choosing, both voluntarily and involuntarily, not to complete schooling - often for various reasons. The reasons can cover many things, but in this particular text the focus is on reasons that can be thought to shed light on how and why dropouts occur, with a particular focus on Finnmark. Factors that are included are as following: Line of work (“arbeidslinje”), the corona pandemic, Norwegianization - culture and traditions, trust in the state and your own motivation. Throughout the text, it is assessed whether these can have an impact on the dropout rate in the north. The end of the text also include a possible strategy, formed by the education association, which could possibly be involved in reducing dropouts.

III - INNHOLDSFORTEGNELSE

Innhold

I - SAMMENDRAG	1
II - ABSTRACT	1
III - INNHOLDSFORTEGNELSE	2
1.0 - INTRODUKSJON	3
1.1 - INNFORING I TEMA OG PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLING	3
1.2 - RELEVANS FOR SOSIALT ARBEID	3
1.3 - HVORDAN OPPGAVEN ER OPPBYGD	4
1.4 - TEORETISK PERSPEKTIV	4
2.0 - LITTERATURSTUDIE SOM METODE	6
2.1 - KILDREKRITIKK	6
2.2 - SØKEPROSESSEN	6
3.0 - BAKGRUNN:	8
4.0 - DRØFTNING:	10
4.1 - STATISTIKK & ARBEIDSLINJE	10
4.2 - KORONAPANDEMIEN SOM ÅRSAKSFORKLARING	11
4.3 - FORNORSKNING, KULTUR, TRADISJONER OG FORVENTNINGER SOM ÅRSAKSFORKLARING	11
4.4 - TILLIT TIL STAT – EN ÅRSAKSFORKLARING	13
4.5 - MOTIVASJON SOM ÅRSAKSFORKLARING:	16
4.6 - ARBEIDSLINJA SOM ÅRSAKSFORKLARING:	18
4.7 - STRATEGIER FOR FRAFALL OG DETS PÅVIRKNING I LYS AV BOURDIEU	19
5.0 – AVSLUTNING	23
6.0 - LITTERATUR:	24

1.0 - INTRODUKSJON

1.1 - INNFØRING I TEMA OG PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLING

Frafall i videregående skoler regnes som et av Norges største problemområder i dagens samfunn, og gjøres derfor til et av de mer relevante problemene å diskutere for norsk politikk. En høy andel faller utenfor, og velger, både frivillig og ufrivillig, å havne på siden av samfunnet, kravene som stilles og hva som forventes av en. Norge har derfor i nyere tid utformet en rekke politiske strategier og lovnader som i sitt skal bidra for å redusere dette. Men for å diskutere frafall i videregående skoler må man finne en forforståelse for hvorfor dette skjer og drøfte om det faktisk er et problem og hvem det i så fall er problematisk for.

Frafallsprosenten i norske skoler på landsbasis har et gjennomsnitt på ca. 30% de siste 20 årene (Skaar, ukjent årstall). I Nord-Norge er frafallet betraktelig større enn i resten av Norge. Særlig Finnmark toppe statistikken på frafall i videregående skole (Skaar, ukjent årstall). Hva som skyldes frafallene vil kunne belyses gjennom flere ulike faktorer, og muligens vanskelig å slå fast. Likevel kan det diskuteres om frafall fra videregående skoler er et problem og hvem det i all hovedsak er et problem for. Om frafall i Nord skyldes det faktum at unge heller ønsker å jobbe innenfor for eksempel primærnæring enn skolegang er det kanskje egentlig ikke et problem annet enn hva statistikken viser. Derimot om frafallet skyldes helsereduserende faktorer ville problematikken blitt belyst på en annen måte (denne teksten tar ikke for seg faktorer angående helse). Oppgaven drøfter dermed frafallstematikken og tar for seg problemstillingen:

«Hva skyldes frafall i videregående skoler, hvorfor har Nord-Norge mer frafall og hva kan de underliggende årsakene være?»

1.2 - RELEVANS FOR SOSIALT ARBEID

Tematikken og problemstillingen er relevant for sosialt arbeid ettersom det omhandler å oppnå en forståelse for hvordan blant annet kulturelle forskjeller vil ha en innvirkning på valgene en velger å ta i sin oppvekst, slik som utdannings – og yrkesvalg.

Det gir også en pekepinn på hvordan en som sosialarbeider kan være med å påvirke hvordan man kan arbeide for å redusere frafall i videregående utdanning. Dette kan skje i form av utbygning og gjennomføring av ulike strategier, oppnå kompetanse til å forstå og gjenkjenne årsaker, samt utvikle kompetente fagfolk som kan bringe «adekvat» kompetanse inn i skolen med mer.

For eksempel ønsker arbeids – og velferdsetaten at fylkeskommuner, da spesielt kommunale NAV – kontor, intensiverer samarbeid med utdanningsmyndighetene slik at man kan oppnå en bedre måloppnåelse i utdannings, - arbeids – og velferdspolitikken. Dette gjelder spesielt frafallsutfordringer. Planen omhandler viktig utviklingsarbeid slik som: forbedret utdannings – og yrkesveiling, altså karriereveiledning, økning i bruk av realkompetansevurdering, mer fokus på opplæring i grunnleggende ferdigheter slik som lesning, skriving og regning, samt utvikling av nære praksis/opplæringstilbud på videregående nivå (Nav, 2013).

1.3 - HVORDAN OPPGAVEN ER OPPBYGD

Oppgaven starter med en forside som gir en rask innledning av tekstens formål, og deretter følger et sammendrag, både på norsk og engelsk, samt oppgavens innholdsfortegnelse. Selve teksten er bygd opp i fire kapitler. Det første kapitlet er en innføring i tematikken, og tekstens problemstilling. Herunder faller både innledning, relevansen tematikken har for sosialt arbeid og hvilket teoretisk perspektiv som forekommer i oppgaven. Det andre kapitlet er oppgavens metodedel, her forklares hvilken metode som er brukt for oppgaven, kildekritikk og søkeprosess. Den tredje delen består av selve drøftingen. I dette kapitlet trekkes det inn flere ulike faktorer som kan være mulige årsaksforklaringer tilpasset problemstillingen. Den siste delen, altså kapittel fire, er avslutning. Dette er en oppsummering av drøftingen, hvor det vil prøves å gjøres en konklusjon. Tilslutt ligger litteraturliste, hvor ulike artikler, nettsider og bøker som brukes gjennom teksten kan finnes.

1.4 - TEORETISK PERSPEKTIV

I og med at teksten i all hovedsak fokuserer på årsaksforklaringer på frafall, er det de ulike mulige forklaringene som kommer til syne i teksten. Forklaringene baserer seg på tall, historie og andre mulige og relevante årsaker. Likevel på en senere anledning i teksten fokuseres det på Pierre Bourdieu's teori om symbolsk kapital. Teorien går ut på at han hevder at menneskers posisjon i samfunnet bestemmes av det han omtaler som den enkeltes plass i det «sosiale rommet», hvor ens økonomiske, sosiale og kulturelle kapital har betydning og i stor grad påvirker ens muligheter og rolle (Hutchinson & Oltedal, 2019, s. 100).

Med ideen det «sosiale rommet» menes det rommet som det sosiale utspiller seg i, ofte og i stor grad preget av ulikhet både i og mellom ulike sosiale felt. Den omtalte symbolske kapitalen en har er med på å bestemme og påvirke mulighetsrommet en kan operere i, og derfor bestemmes ofte ens posisjon i samfunnet av denne kapitaltilgangen. Det omhandler derfor med andre ord klasseforskjeller, altså hvor mye kapital du har til å flytte deg i

samfunnet, og hva mangler på kapitaler kan utgjøre når det kommer til blant annet ulikheter og innvirkningene det kan ha på ens muligheter.

Bourdieus teori om symbolsk kapital er en hensiktsmessig teori å omtale og drøfte når det omhandler å oppnå en forståelse av frafall i norske videregående skoler. For å kort eksemplifisere kan man forstå utdanning som en attraktiv kulturell kapital i ulike felt. Slik som at skolert utdanning enkelte plasser kan gi sosiale fordeler, mens andre plasser – for eksempel i praktisk arbeid kan sees ned på ettersom erfaringer og trening innenfor det spesifikke yrket vil veie mer. Sann sett kan derfor en slik teoretisk analyse være med på å forklare frafall.

2.0 - LITTERATURSTUDIE SOM METODE

En metode er en form for framgangsmåte som skal fungere som en behandling til løsning av ulik problematikk og framgang til ny kunnskap (Dalland, 2021, s. 53). Framgangsmåtene for forskning er mange, men denne teksten tar for seg metoden litteraturstudie. Litteraturstudier omhandler å hente data fra allerede eksisterende forskninger, teorier eller annen type fagkunnskap (Dalland, 2021, s. 199).

2.1 - KILDREKRITIKK

Når man innhenter data fra eksisterende forskning vil et av de viktigste redskapene være kildekritikk, altså vurdering av de kildene man har utmerket seg. Vurdering av kilder omhandler at man klargjør hva som er årsaken til at akkurat disse kildene er valgt, og hva de i sitt kan bidra med (Dalland, 2021, s. 204).

Å være kildekritisk er relevant i en litterær studie ettersom man som nevnt anvender eksisterende litteratur. Kildekritikk kan videre sees fra to sider, den første delen av kildekritikk omhandler det å søke etter kilder som passer oppgaven som skal skrives, altså kildesøking, det andre dreier seg om å vurdere kildens troverdighet, faglighet, gyldighet og relevans (Dalland, 2021, s. 143). I søkeprosessen hvor jeg gjorde funn på kilder, var det derfor disse faktorene som ble vurdert i tillegg til den elementære faktoren, at kilden var fagfelleverdert. I funn av statistikk forholdt jeg meg også til statistisk sentralbyrå ettersom det er troverdige tall undersøkt av fagfolk.

2.2 - SØKEPROSESSEN

I den litterære søkeprosessen har jeg brukt databasene Idunn, Oria og Scopus, samt en nettside kalt «connected papers». På grunnlag av at min oppgave også i stor grad fokuserer på statistikk og politiske strategier med tanke på frafall har jeg som nevnt brukt SSB (Statistisk sentralbyrå) og utdanningsdirektoratet aktivt, både gjennom funn av forskning og i skriveprosessen.

Ettersom at noen av databasene er norske og noen engelske, har jeg gjennom søkeprosessen både søkt på norske og engelske ord for å finne relevant litteratur. Søkeordene jeg landet på og har brukt, enten alene eller sammen med hverandre - i systematiske søk i oppnevnte databaser er som følger: «Klasseforskjeller/ sosial klasse», «ulikhet», «utdanning», «sosial mobilitet», «urfolk» og «kultur/tradisjon». Mange av resultatene på kildesøkene på norsk var få, så ofte gjennom søkeprosessen i norske databaser trengtes det lite begrensninger. Videre trengte databasen Scopus med søkeord på engelsk begrensninger slik som hvilke fagfelt

artiklene skulle falle innenfor, årstall og geografiske områder – her valgte jeg land og landsdeler som har mer likt utdanningssystem som Norge slik at jeg enklere kunne trekke sammenligninger mellom artiklene og teksten jeg selv skriver.

Mange av artiklene som ble valgt med tanke på relevans til oppgaven var likevel norske. Grunnen til at jeg oftere så en relevans til de norske artiklene er fordi min tematikk og problemstilling omhandler frafall i videregående utdanning i Norge, da med fokus på Finnmark og Oslo. Ved de norske artiklene fikk man lest både erfaringer direkte relatert til årsaksforklaringer og det norske samfunns oppbygning rundt utdanning. Som nevnt har jeg allikevel også sett på en del engelske artikler for å se om noe kunne være overførbart for min problemstilling.

3.0 - BAKGRUNN:

Bakgrunn for problemstillingen omhandler det faktum at frafall regnes som et av de mer relevante problemområdene for norsk politikk i dagens samfunn. I skoleåret 2021-22 var det store økninger i frafallsprosenten i norske videregående skoler - frafallsdebatten er derfor ikke bare et stort problem, men et relativt økende problem (Svendsen, 2022). Tallet for hvem som faller fra videregående skoler er på hele en av fem skoleelever (Mehlum & Kristensen, 2015-2018). Frafallene varierer i stor grad, og dessverre er frafall på yrkesfaglig utdanning så mangt høyere – hele en av tre faller fra (Mehlum & Kristensen, 2015-2018). Det er også viktig å presisere at det er kjønnsforskjeller, hvor flere gutter faller fra, og regionale forskjeller, selv om teorien om kjønnsforskjeller ikke tas opp i teksten. Det kan være flere ulike sammenhenger som bidrar til frafall, men ofte ser man at de som faller fra er ulike fra resten (Mehlum & Kristensen, 2015-2018).

Regjeringen har en bred politisk enighet i målet om høy sysselsetting og sier at høy yrkesdeltagelse er nødvendig for ikke bare å opprettholde, men også finansiere Norges velferdsordninger. Ikke bare er arbeid viktig for staten Norge, men det argumenteres også for at arbeid er viktig for den enkelte – dette gjelder både økonomisk selvstendighet, en sosial arena og derfor bidrag til personlig utvikling. Videre er kompetanse viktig i dagens samfunn for å kunne være med å konkurrere i arbeidsmarkedet, og regjeringen mener derfor at for at alle skal ha en forutsetning for å kunne inkluderes inn i arbeidsmarkedet ligger det en forventning om enkelte faktorer slik som gode grunnleggende emosjonelle, sosiale og digitale ferdigheter (Slaaen, ukjent årstall).

I Norge i dag er det ca. 580 000 mennesker i alderen 25-66 som ikke har fullført videregående utdanning. Det er viktig å presisere at de fleste i denne gruppen er av de eldre, likevel har Norge en høy andel mennesker i 25-34 årene uten utdanning sammenlignet med andre land (Slaaen, ukjent årstall).

Videre synes jeg det er interessant at det er så store forskjeller i fullføringsgrad i videregående skoler blant ulike fylker i Norge, da spesielt med tanke på Finnmark, og ønsker videre å finne ut hva som kan føre til denne variasjonen. Det er viktig å presisere at jeg selv er fra Porsanger Kommune i Finnmark som er en kommune med tre offisielle språk og kulturer – norsk, samisk og kvensk, og at holdepunktene derfor sann sett kan ha blitt påvirket av eget ståsted. Likevel mener jeg at jeg sann sett har substansiell kjennskap til regionen, og derfor kan gi mulige forklaringer dannet av erfaringer og folket i nord.

Finnmark fylke er bygd opp av arealmessige store kommuner, hvor ulike minoriteter lever side ved side. I 2019 ble det målt et folketall på 75 865 i Finnmark fylke, hvor mange av disse er av samisk eller kvensk opphav. Det er vanskelig å finne kilder på nøyaktig antall samiske og kvenske, men kvensk institutt anslår at det fins mellom 10 000 – 15 000 kvener i Norge hvor de fleste er bosatt i Finnmark og resten av Nord Norge (Kvensk institutt, ukjent årstall). SSB viser til vanskelighetene med å definere antall samiske ettersom de forflytter seg over flere landegrenser. Likevel anslår de at det i Norge kan variere mellom 50 000 – 80 000 samiske hvor mange har tilhørighet til Nord Norge, det poengteres igjen at dette er usikre tall som kun er anslått (Slaastad, 2012).

4.0 - DRØFTNING:

4.1 - STATISTIKK & ARBEIDSLINJE

Innledningsvis framkom det at Nord-Norge, da spesielt Finnmark har høyere frafallsprosent en resten av fylkene i Norge. SSB (Statistisk sentralbyrå) viser til at prosentandelen av ungdommer som fullfører videregående opplæring, enten studiespesialisert eller yrkesfaglig på normert tid, i Finnmark er markant lavere enn i Oslo. I Finnmark ligger denne prosentandelen på ca. 50%, mens i Oslo ser man at ca. 70% fullfører videregående utdanning (SSB, 2015-2021).

I denne statistikken ser man store forskjeller i fullføringsgrad blant unge som fullfører videregående utdanning på de nevnte områdene. Det kan være flere forskjellige årsaker til frafall i utdanningssystemet. Slik som personlige utfordringer, sosioøkonomiske faktorer, arbeidsmuligheter, pedagogisk og faglig oppfølging, samt kultur – og tradisjoner.

Som nevnt innledningsvis er frafall et av der mer relevante problemområdene for norsk politikk i dagens samfunn. Utdanning og arbeid i Norge er i stor grad politisk kontrollert av det som omtales som arbeidslinja. Arbeidslinja er et uttrykk for – eller betegnelsen av det politiske målet av at en selv skal kunne forsørge seg fra egne arbeidsinntekter, og har i Norge stått ganske så stødig siden 1990 – tallet. I praksis handler arbeidslinja i stor grad om inkludering, og derfor tilrettelegging og utforming av arbeid slik at alle og enhver får og opplever muligheten til å arbeide. Det betyr at den norske stat, uavhengig av offentlig eller privat sektor, i velferdspolitikken øyne utformer ytelser som stimulerer mennesker til å arbeide. Politikken ved arbeidslinja henger derfor tett sammen med velferdspolitikken – høy sysselsetting er et sosialt sikkerhetsnett (Glemmestad & Kleppe, 2019, s.30).

Videre er Norge et land i stor utvikling, og dette kan sees igjennom både reformhyppighet, så vel som gjennom behov for nye kompetanser. Et eksempel på dette er kvalitetsreformen vedtatt for høyere utdanning i Norge i 2001, og iverksatt i studieår 2003/04. Reformen er som sagt for høyere utdanning, men det gir likevel et syn på hvordan Norge systematisk og kontinuerlig arbeider for å forbedre utdanningsforløp, samt redusere frafall. Kvalitetsreformen var en relativt omfattende reform, med mål at studentene skulle komme gjennom studiet uten frafall eller eventuelle forsinkelser. Dette innebar blant annet tettere oppfølging og veiledning med et håp om at dette skulle lede til økt studieintensitet (Hovdhaugen & Aamodt, 2022). Hvorvidt reformen utførte sitt formål tas ikke opp i teksten, men henvises kun for å gi et innsyn på politikk rundt utdanning. Det drøftes derimot videre hva som kan være faktorer til frafall, og deretter en mulig strategi for å forhindre denne problematikken.

4.2 - KORONAPANDEMIEN SOM ÅRSAKSFORKLARING

Svendsen (2022) hevder at koronapandemien og tidsperioden den herjet - både før, under og etter er en mulig og trolig årsaksforklaring på økningen av frafall i videregående skoler - skoleår 2021-22. De tre siste skoleårene har i aller høyest grad vært påvirket av korona, og retningslinjene pandemien medførte. Skoleåret 2019-20 da pandemien startet, stengte flere skoler. Likevel var andelen elever som falt fra i denne perioden lavere enn vanlig, men årene etter da smittevernstiltakene for pandemien sluttet økte tallene igjen (Svendsen, 2022). Det er ikke usannsynlig at retningslinjene som pandemien medførte, slik som nedstenging, begrensninger i antall personer en kan omgå, 1-meters regelen, karantene og isolasjon førte med seg en del uheldige resultater. Folkehelse instituttet (FHI) viser til trasige tall – flere sliter med psykiske plager og ensomhet og hele en av fire sier de ikke er fornøyd med livet. Det er viktig å nevne at disse tallene særlig kommer godt til syne i Oslo og Bergen hvor smittevernstiltakene var mest omfattende (Nes, et.al. 2020). Selv om pandemien er en god årsaksforklaring for frafall i videregående utdanning gir det heller en pekepinn på frafallsårsaker på landsbasis. Derimot er det ikke et godt nok grunnlag på frafallsforklaring i Finnmark. Man skulle til og med da kunne argumentere for en motsatt frafallsprosent, ettersom ettervirkningene av korona pandemien traff hardest der smittevernstiltakene var høyest. Videre i teksten går jeg derfor dypere inn i hva som spesifikt kan være med på å forklare frafall i Finnmark.

4.3 - FORNORSKNING, KULTUR, TRADISJONER OG FORVENTNINGER SOM ÅRSAKSFORKLARING

Hansen (2005) hevder at et av de mer stabile argumentene en kan vise til innen sosiologisk forskning omhandler det faktum at det er en betydelig sammenheng mellom hva en oppnår av utdanning og ens sosiale bakgrunn (Hansen, 2005). I Norge er det en hel del med minoritetsgrupper med ulik kultur, itillegg til at enkelte geografiske plasser har ulikt fokus på mening med liv og arbeid. Dette medfører at måten en vokser og utvikler seg på påvirker hvilke valg en velger å ta.

Som en konsekvens av denne sammenhengen kan en diskutere hvorvidt tilpasning av kultur er et resultat av tvang grunnet den norske stats utvikling av arbeidslinja og nasjonalismefølelse. I ca. år 1850 valgte den norske stat å sette i gang en hard assimileringpolitikk kjent som fornoringspolitikken. Denne politikken varte i om lag hundre år, og mange vil argumentere

for at den varte lengre enn det og enda er aktiv i dag i form av blant annet negative holdninger. Her skulle ulike minoritetsgrupper, da spesielt samer og kvener assimileres eller fornorskes inn i det norske samfunn. Det betydde i praksis at minoritetenes verdier og tradisjoner med mer skulle byttes ut med norske kjerne verdier.

Fornorskningen førte med seg at flere valgte å ikke videreføre sin kultur til sine barn grunnet skam og frykt, mange kan derfor sies å blitt frastjålet egen identitet. Videre henger politikken fra fornorskningstiden enda igjen i dag som nevnt i form av blant annet negative holdninger ovenfor minoritetsgruppene. Hvorvidt dette kan være med på å forklare frafall i videregående er nok vanskelig å stifte, likevel kan det tenkes at små samfunn hvor elevene må flytte for å få tilgang på videregående utdanning eller høyere utdanning vil kjenne på et press på å prestere i form av ugunstige holdninger fra andre. På den andre siden kan frafallene i Finnmark også forklares gjennom oppbygningen av det samiske og ønsket om å ta tilbake egen kultur. Dette vil ha enorme ringvirkninger på fullføringsgrad i skole ettersom tradisjonelle yrker kommer tilbake, hvor skolert utdanning ikke i like høy grad nødvendigvis betyr mer enn praktisk opplæring og erfaring. Likevel vil dette kunne by på utfordringer for minoritetene ettersom utviklingen av samfunnet opprettholdes hele tiden, og med det fører med seg forventninger om utdanning og mer ordinære yrker.

Tradisjonelt arbeid for denne gruppen består i all hovedsak av reindrift, og kombinasjonsdrift som jakt og fiske. Denne type arbeid har og er vanskelig å tilpasse den moderne utviklingen Norge både har og står ovenfor. Med andre ord har den tradisjonelle næringen falt under tids – og effektivitetskrav. Denne bransjen som alltid tilpasset seg til den skjøre naturen og dyreliv, må nå oppfylle markedsliberale krav slik som økonomisk «bærekraft» (Eikeland, Ukjent årstall).

Med økonomisk bærekraft menes å sikre en utvikling som gir økonomisk trygghet for mennesker og samfunn. I dagens samfunn opplever man et økende gap mellom rike og fattige, og fattigdom og ulikhet kan i mange tilfeller være en kilde til splittelse og uro i befolkningen. Økonomisk bærekraft omhandler videre å endre de ressursene landet besitter for å gi nye arbeidsplasser og kunne være i posisjon til å kunne yte skatteinntekter til velferdstjenestene (FN-sambandet, 2021). Det å tilpasse seg et slikt utviklende samfunn står i strid med flere minoritets grupper verdier og tradisjoner, og kan sånn sett tvinge bort viktig primærnæringsarbeid.

Sett i sammenheng med dette kan man gjennom et tredje synspunkt drøfte holdninger og forventninger som kan medføre frafall innenfor minoritetsgruppene. Hvor viktig er det å bygge opp de tradisjonelle verdiene, hvor hardt står politikken og hva er egentlig forventningene til hverandre? Når den tradisjonelle primærnæringen står mellom tradisjon og modernitet blir valget om utdanningen et helt annet valg enn hva for eksempel elever fra Oslo med foreldre med høy utdanning føler på. Valget kan da falle på om en skal fortsette i familiedrift, som kanskje ofte forventes, eller om en skal velge høyere utdanning med muligheter for flere typer ordinært arbeid. Det er en mulighet at de unge i slike minoritetsgrupper som velger utdanning framfor tradisjonelt primærnæringsarbeid kan bli stempelet som for eksempel annenrangssamer. Dankertsen (2007) synes å hevde at utfordringene derfor blir presset fra det tradisjonelle samfunnet en er oppvokst i, samtidig som en skal forholde seg til det norske samfunn og dets krav og forventninger (Dankertsen, 2007).

Sosial arv kan derfor forklare forståelsen av frafall. Altså hvordan ens foreldre omtaler ulike yrker hjemme og deres evne til å kunne hjelpe innenfor ulike utdannings – og yrkes valg. Den tidligere generasjonen i Finnmark hadde nettopp primærnæringer som det såkalte fagfelt, og mangler derfor mulig kompetansen til å lære bort det mer teknologiske som i dag står ganske sterkt i det norske samfunnet. Det er heller ikke utenkelig at de som har fraværende eller primærnærings - omsorgspersoner følger vennesens spor, og bruker de som parameter for videre livsvalg. I sammenheng med kultur og tradisjoner kan man gjerne derfor se at unge med foreldre innenfor primærnæring ofte blir påvirket til å «ønske» slikt type arbeid framfor annet type ordinært arbeid.

4.4 - TILLIT TIL STAT – EN ÅRSAKSFORKLARING

Selv om Norge skårer høyt på tillit mellom befolkning og stat drøftes det likevel hvordan tilliten til staten egentlig blir når enkelte folkegrupper konstant føler seg nedprioritert og urettferdig behandlet, og videre hva dette har å si for utdanningsløpet. Ovenfor henvises det til hvordan den tidligere fornorskningen kan sies å være en årsaksforklaring på frafallsprosenten i Finnmark, videre kan det trekkes linjer til hvordan dette fortsatt framkommer i dag og dets påvirkning mellom befolkning og stat som en videre forklaring på hvorfor frafall varierer i så stor grad som det gjør mellom Finnmark og Oslo.

Fosen saken blir derfor en sentral og aktuell konflikt å trekke inn. Fosen saken omhandler bruk av areal, urfolks rettigheter, naturinngrep, arbeidsplasser og miljøvennlig energi (FN-

sambandet, ukjent årstall). Saken bunner i vindkraftutbygging på Fosen i Trøndelag hvor reindriftssamene står på den ene siden og den norske stat ved regjeringen og olje – og energidepartementet på andre siden. Det foregikk derfor en krenkelse av reindriftssamers rett til utøving av kultur etter artikkel 27 i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, noe regjeringen også innrømte i senere tid. Norges høyesterettsdom vedtok dermed en konsesjon til at den omtalte vindkraftutbygging på Fosen var ugyldig (Norges høyesterett, 2021). Det forstås derfor slik at det atter en gang skjedde et overgrep på minoritetsgruppers kultur og tradisjon, noe som med meget høy sannsynlighet kan sies å ha effekt på tilliten mellom denne befolkningen og staten. Hvorvidt dette resulterer i frafall er vanskelig å finne statistikk på, likevel tenkes det at det langvarige overgrepet enten dominerer folk til stillhet eller skaper opprør. I akkurat denne saken sto samene sammen og kjempet hardt tilbake, derfor tenkes det at retten til utøving av kultur kommer så godt til syne at slikt arbeid blir meget relevant, muligens mer relevant enn skolert utdanning, for å beholde historisk kultur og tradisjon.

I den videre forståelsen av frafall grunnet mulig manglende tillit til stat trekkes nordrådemeldingene inn som årsaksforklaring. Meldingen presenterer regjeringens nordområdepolitikk, etter at regjeringen definerte nordområdene som et viktig strategisk ansvarsområde i Norge. Politikken omhandler både det internasjonale bildet i Arktis, nabolandsforholdene i Barentsregionen og den resterende delen av nordkalotten og selve utviklingen av Nord-Norge. Meldingen viser til hvordan økonomi, samfunnsutvikling og befolkning i nord er nasjonalt anliggende og har stor strategisk betydning for landet Norge. Det overordnede målet med meldingen er fred, forutsigbarhet og stabilitet, samt rettsorden og samarbeid på tvers av land, forvaltning og økt næringsliv (Bogsnes, 2020). Selv om hensikten med meldingen skulle hatt fordelsaktive betydninger for befolkningen i nord kan dette diskuteres. Når mye sies, men lite skjer skaper det reaksjoner for de trufne. Altså når man skaper forventninger uten at man kan skape resultater. Dette sees både i at befolkningsveksten og den geografiske veksten ikke øker. I nord norske artikler ser man store bekymringer rundt statens nordrådemelding, i disse hevdes det både at Nord-Norge framstår som en eksotisk utmark, at regjeringen selv er imot egen plan i form av at brev og meldinger fra nord ikke besvares og at opplagte og elementære faktorer mangler i meldingen, slik som mangel på samiske verdier (Verstad, et.al. 2020) Utfra dette trekkes det derfor linjer til mye frustrasjon og misforståthet mellom den nord norske befolkningen og staten, og det faktum at nord norske mennesker føler seg lite hørt og urettferdig behandlet av myndighetene. Det er derfor ikke utenkelig at mange føler at det er lite vits i skolegang eller politisk aktivitet når mange

mener men lite gjøres. Likevel kan man se enkelte faktorer på bygning av næringsliv i Finnmark og Nord-Norge. Dette gjelder blant annet å gjøre utdanning mer attraktivt og kan sees gjennom etableringen av sykepleieutdanningen i Hammerfest og UiT i Tromsø og Alta. Slik sett ønskes det å øke muligheten for større fokus på regionens egne ressurser og tema, og å gjøre utdanningene relevante for innbyggerne.

Som et sideblikk i sammenheng med nordområdemeldingene er man også klar over historiske faktorer som påvirker menneskene og næringslivet i de nordlige områdene. Etter andre verdenskrig var hele Finnmark nedbrent, og fylket som egentlig blomstret i ressurser og vekst ble tvunget til en ny start. Alt måtte bygges opp igjen, og flere var tvunget på rømmen. Både næringslivet og befolkningen hang derfor i en tynn tråd. Dette kan derfor omtales som en av årsakene til den sakte utviklingen av nord områdene. Det er manglende kapital for å bygge et nytt næringsliv og folk satser ikke. Det gis konstant nye løfter til næringslivsutbygning fra statens side men i praksis skjer det lite. Hva som skyldes dette er vanskelig å finne svar på, men det kan resultere i en befolkning med lite tillit til staten, hvor frustrasjon, en følelse av urett og negative holdninger kommer fram som sterkest. Dette har mange ringvirkninger slik som et manglende arbeidsmarked, ukvalifiserte arbeidere og holdninger til at skole og samfunnsendring nødvendigvis ikke blir det viktigste.

Til slutt nevnes det kort om «kystranet» som en mulig relevant faktor på frafall i nord grunnet manglende tillit til den norske stat. Som nevnt har den nordnorske kysten generelt og Finnmark spesielt vært bygget opp rundt primærnæring og salg. Fjord og kystfiske har dannet grunnlag for både bosetting og kapital. I etterkrigsårene ble femti og sekstitallet brukt til å gjenreise både fiskemottak, flåte og annen tilknyttet infrastruktur. Finnmark var kapitalsvak, men dugnadsviljen og kjærligheten til landsdelen var høy og preget av pågangsmot. Frem til åtti og nittitallet lyktes man i stor grad å etablere en solid hjemmeflåte som sikret stadig videre sesongdrift både på hav og land. Bosettingen økte og økonomien ble større uten at landsdelen klarte å sette penger på bok, altså opparbeidet ubundet kapital. På slutten av åttitallet ble totalkvotene på spesielt torsken redusert og fartøykvoter innført. Mange fartøy fikk dermed redusert driftsgrunnlaget dramatisk og evnet ikke å fornye seg eller kompensere driftsgrunnlaget med avbøtende tiltak eller nye driftsformer. Med lite penger på bok gikk store deler av flåten konkurs eller søkte kondemneringstilskudd. I årene etter ble det politisk bestemt at kvotene ble omsettelig og kunne slås sammen (strukturering) (Jensen, et.al. Ukjent årstall). Både kvotene som var inndradde av konkurser eller kondemnasjon ble restrukturert og sånn sett med i nye tildelinger. Etter hvert som omsetteligheten kom og struktureringen

tillot sammenslåing ble kapitalismen Finnmarkskystens nye fiende. Pengesterke områder i Norge kjøpte opp det som var kystens livsgrunnlag (Jensen, et.al. Ukjent årstall) og Kirsti Bergstø's «Røkke må ryke og reise» ble på mange måter født hos Finnmarksbefolkningen. Finnmarkskysten ble på nytt ofret for politisk press og økonomisk makt. Tanken om hvem du er når du ikke lenger kan være den du var blir derfor sentral, og kan på denne måten ha konsekvenser for utdanningsforløpet.

I tråd med «kystranet» forklarer den tyske sosial filosofen Axel Honneth om en frihetskamp i demokratiske samfunn som har blitt glemte. Han mener at samfunn som hevder å være demokratiske i politiske valg mellom befolkning og stat, også gir et løfte til egen befolkning om påvirkning rundt den tenkte utøvelsen av makt. Altså at alle og en skal være med i utformingen av felles vilje og beslutninger. Når dette blir det avgjørende løftet omtaler han at et samfunn ikke kan føre en slik kamp om man unngår å føre en arbeiderkamp. Han påpeker at en kan hylle et demokrati så mye en vil, men når man tar avstand fra mennesker som nødvendigvis ikke har de økonomiske, fysiske eller psykiske forutsetningene for deltagelse overlater man makten til de rike privilegerte (Lykkeberg, 2010).

Man kan forstå det slik at konsekvensene av de oppgitte faktorene kan føre til mangelfulle holdninger ovenfor stat, og sånn sett skolegang. Jeg velger her å henvise til en historie hjemmefra. Da han far var ung, var videreføring av familiens fiskebåt og kystfiske det store ønske. Allerede som barn var far med på fiskebåten for å arbeide. Her ble han tatt i skole og lærte fangstmetoder og det å operere båten i all slags vær. Skolegang var et perifert anliggende uten særlig aktualitet. Han far hadde ingen forventning eller ønske om videregående skole fordi det var fisker han skulle bli. Gjennom politiske vedtak («kystranet») og dermed vanskelige utsikter til framtidig driftsgrunnlag ble skolegang nødvendig. Ikke fordi han far ønsket det, men fordi rammevilkårene krevde det. Slik utløses tenkingen «hvem blir du når du ikke lengre kan være den du var» og blir dermed et utløsende faktum for nye veivalg. Som fisker ble han far satt i et vakuum og de negative holdningene ovenfor skolegang både forsterket og tvingende. Disse holdningene vil ha svært betydningsfull effekt på hver og ens motivasjon, både i positiv og negativ retning. Om man ser det i motsatt ende, kan man også trekke inn Oslo. Hvordan er ens motivasjon til skole i Oslo, når foreldrene er fullt skolerte med positiv holdning til eget barns skolegang?

4.5 - MOTIVASJON SOM ÅRSAKSFORKLARING:

Motivasjonsfaktoren blir derfor som nevnt en elementær faktor å drøfte ettersom det kan ha store ringvirkninger på fullføringsgrad/gjennomføring av videregående. Det er en rekke

forskninger som beskriver hvordan elevenes motivasjon øker når de klarer å danne forventninger om å lykkes, samtidig som de opplever at fagene de har utgjør en verdi (Skaalvik & Skaalvik, 2018, s. 59). Det kan dermed nesten fastslås at elevens motivasjon til fullføring vil være en av de mest sentrale faktorene når frafall drøftes.

Hva kan man derfor diskutere når motivasjon omtales? Svaret på dette spørsmålet faller i stor grad på elevenes opplevelse av indre og ytre motivasjon, og hvordan lærere og et evt. hjelpeapparat kan tilrettelegge og påvirke disse. Indre motivasjon kan sies å handle om at mennesket føler på en indre verdi til å utvikle en viss type kunnskap/kompetanse og ferdighet, samt et ønske om å beherske et ønsket miljø (Skaalvik & Skaalvik, 2018, s. 66). Ens indre motivasjon henger derfor tett sammen med ens indre verdier. Indre motivasjon styres derfor ofte av momenter som den enkelte opplever som interessant og tilfredsstillende. Man får med andre ord en typ glede av utvikling innenfor denne aktiviteten eller i dette tilfellet – faget (Skaalvik & Skaalvik, 2018, s. 66). Det tenkes derfor at det vil kunne være grunnleggende at lærere klarer å forme undervisningen slik at den oppleves som interessant for elevene, for eksempel gjennom gruppeaktiviteter, film med mer slik at elevene opplever variasjon, utfordringer og verdier i faget. Det vil også lønnes å hjelpe enkelt elever med hvilken retning de skal velge på videregående, slik at fagene er mer tilpasset deres nysgjerrighet og interessefelt. Enten om det omhandler yrkesfag eller studiespesialisering, eller hvilket valgfag en skal ha.

Ytre motivasjon har derimot blitt omtalt som en gjennomføring av en aktivitet som i utgangspunktet kun utføres fordi en oppnår et resultat ofte i form av ulike belønninger. I nyere tid har dette begrepet blitt mer nyansert og man skiller nå ofte mellom kontrollert og autonom ytre motivasjon. Kontrollert ytre motivasjon innebærer en følelse av å bli tvunget til å gjennomføre noe, altså at en ikke lengre har et eget valg i hva som skjer (Skaalvik & Skaalvik, 2018, s. 67). Dette kan illustreres gjennom en elev på en skolebenk som arbeider, ikke får å oppnå ønsket kunnskap, men for frykt for straff eller sanksjon eller frykten for skam og skyldfølelse, for eksempel kjeft, anmerkninger eller redsel for «dårlige» karakterer. Arbeidet som utføres kontrolleres derfor kun av lærerens posisjon som har makten til å da enten tilføre en belønning eller en straff. Dette kan være en faktor på frafall fordi eleven ikke opplever noe verdi i det som læres, men fortsetter på grunn av blant annet skam og frykt. Dette kan resultere i mangel på motivasjon eller i verre tilfeller bidra til å danne psykisk uhelse.

Når man omtaler autonom ytre motivasjon omhandler det i stor grad om at elevene i seg selv har internalisert skolens verdier. Elevene arbeider ikke kun for å gjøre det bra eller på grunn av frykt, men fordi arbeidet med fagene i seg selv har en helhetlig verdi (Skaalvik & Skaalvik, 2018, s. 67). Man går altså på skolen og deltar i fagene, fordi man for eksempel har utarbeidet seg en forståelse at utdanning er viktig. Om man trekker inn teori tidligere nevnt i teksten, kan man med andre ord se på utdanning som en attraktiv symbolsk kapital, som er hjelpelig for å flytte seg i det «sosiale» rommet. Dette kommer jeg tilbake til senere.

Når man da setter disse motivasjonsfaktorene i lys for forståelse og hindring av frafall, vil det i et pedagogisk syn være hensiktsmessig å skape eller tilrettelegge for indre motivasjon hos elevene. Slik at de selv ser verdier i skolearbeid, i form av for eksempel, som tidligere nevnt, interessefelt og ønsket om å kunne arbeide innenfor et tilsvarende yrke. En slik type motivasjon vil med større sannsynlighet påvirke prosentandelen av elever som fullfører.

Herunder kan en likevel trekke inn hva som egentlig motiverer. Stammer motivasjonen, uavhengig av indre eller ytre, av fagene som skolen implementerer eller er det andre årsaker som står utenfor lærerens påvirkningsevne. Dette kan omhandle for eksempel vennskap og trivsel med medelever. For å eksemplifisere kan man ta utgangspunkt i en vennegjeng hvor alle unntatt et par skal ta friår, og om sannsynligheten for at de resterende også tar friår da utspilles. Eller om valg av linje og fag i større grad påvirkes av hvem man vil studere med kontra egne interesser og ønsker.

4.6 - ARBEIDSLINJA SOM ÅRSAKSFORKLARING:

Sett i sammenheng med motivasjonsfaktorer kan man drøfte bolyst, tilgjengelighet på arbeid og arbeidets variasjon. Som nevnt tidligere legger Norge opp en politikk som skal tilrettelegge arbeidsplasser slik at alle har muligheten til å drive med en type arbeid. Likevel kan det diskuteres om dette skjer i praksis gjennom å se på tilgjengeligheten på arbeidsplasser i Finnmark, og om det videre da kan tenkes at mangel på variasjon i arbeidsmarkedet kan påvirke hvor mange som fullfører.

I utgangen av oktober 2020 måltes det en arbeidsledighet, både helt ledige og delvis ledige, på i overkant av 6500 i alderen 15-74 i Troms og Finnmark (Troms og Finnmark fylkeskommune, ukjent årstall) som i sitt nødvendigvis ikke er oppsiktsvekkende tall. Likevel er de nordligste fylkene de som har svakest vekst i antall arbeidsplasser. I både 2021 og 2022

hadde Oslo den sterkeste veksten i antall arbeidsplasser, mens Finnmark hadde den svakeste (Vareide, 2019).

Hvorvidt dette påvirker fullføringsgrad er usikkert, men det vurderes som en forklaring på sannsynligheten for fullføring. Dette fordi det tenkes at motivasjonen vil bli påvirket utfra ens videre muligheter. Et eksempel kan være unge som vil bli boende i Finnmark, og som ønsker høyere utdanning. Allerede i starten må de med høy sannsynlighet flytte hjemmefra for å få tilgjengelighet til skolen. Deretter kan det hende at den ønskede utdanningen ikke gir mulighet for arbeid i Finnmark, grunnet manglende variasjon og i utgangspunktet få arbeidsplasser på arbeidsmarkedet. Om man da trekker dette et steg videre kan det tenkes hvorvidt denne faktoren mulig påvirker tap av regionens – og lokale distrikters humankapital. For eksempel kystfolket – altså arbeiderklassen/ fiskere/ småbrukere med mer som har sine røtter langs kysten i enkelte industriområder, og sannsynligheten utdanning påvirker for fraflytting.

I Finnmark er videre de fleste sysselsatt innenfor helse – og sosialtjenesten, offentlig sektor, undervisning, bygg – og anleggsvirksomhet og varehandel (Troms og Finnmark fylkeskommune, ukjent årstall). Itillegg har fylket en enorm kapasitet innenfor primærnærings. Men med nye krav og klimaendringer må denne næringen endre seg slik at man oppnår en mer bærekraftig utvikling, som også vil gi sine innvirkninger på arbeidsmarkedet.

Det forstås derfor slik at selv om arbeidslinja i praksis skal fungere som en tilrettelegger for å få mennesker ut i arbeid, faller enkelte demografiske plasser bort fra statens hovedprioriteringer. Sann sett må mange unge tidlig bli borteboere, muligens fraflytte fylket for å oppleve det varierte arbeidsmarkedet de utdannet seg innenfor. Fraflytting har i det videre store ringvirkninger slik som blant annet mangel på skolerte og kompetente fagfolk i blant annet utdanningsforløpet og andre hjelpeapparater, som i sitt også kan fungere som en årsaksforklaring – dette tas opp igjen på et senere tidspunkt i teksten.

4.7 - STRATEGIER FOR FRAFALL OG DETS PÅVIRKNING I LYS AV BOURDIEU

Utdanningsforbundet har satt i gang en ambisiøs politisk strategi for å redusere prosentandelen av frafall i videregående skoler. Dette omhandler i stor grad tettere oppfølging av enkelt elever, hvor en betydelig innsats fra skolens side må settes inn tidlig i utdanningsforløpet slik at en kan forhindre problemet før det eventuelt skulle oppstå. Lærere spiller en markant rolle i elevens utvikling på alle nivåer, og mye avhenger på hvordan læreren klarer å få klassen og gruppene til å fungere. Det vil derfor være mer optimalt med

mindre klasser slik at den eventuelle lærer får tid til denne viktige oppfølgingen av enkelt elever. Det betyr at fylkeskommunene må slutte med overfylling av klasserom å premieres gjennom «stykkpris-finansiering» (Skaar, Ukjent årstall).

Videre må skolene prioritere tjenester som lærere i sitt ikke kan gi. Dette dreier seg om tilgang på tjenester fra blant annet helsesøster, PPT og BUP, ved slik tilgang vil elevene oppleve å få hjelp fra annet «helsepersonell» en det som da blir å ligge under lærernes ansvar og muligheter (Skaar, Ukjent årstall). Tilgang på slike tjenester kan derfor være en årsaksforklaring på frafall, ettersom ikke alle kommuner har de økonomiske ressursene eller fagfolk som kan oppfylle dette vilkåret. Elever som da skulle oppleve vanskeligheter i skolen vil muligens bli vanskelig å fange opp grunnet manglende kompetente tjenester.

En annen måte å redusere frafall i videregående skoler omhandler å sette inn tiltak for ukvalifiserte lærere slik at de får både faglig og pedagogisk kvalifisering på sitt fag, uavhengig av yrkes eller studiespesialiserende utdanning. Med dette menes at lærere må tilbys utdanning innenfor det utdanningsprogrammet de arbeider med slik at elevene får korrekt oppfølging både faglig og pedagogisk (Skaar, Ukjent årstall). Videre kan slike mangler på kvalifikasjoner være en mulig årsaksforklaring på frafall i videregående utdanning da spesielt med tanke på Finnmark. Utdanningsdirektorater viser til bekymringsverdige tall – «*På landsbasis har ca. 40 000 lærere forlatt skoleverket*» (Jensen, 2020). Denne påstanden skaper stor debatt, og utdanningsforbundet i Finnmark sier at det at utdannende lærere forlater skoleverket for andre jobber slår hardt utover elevene der. Arnt Holger Jensen, leder i utdanningsforbundet i Finnmark, sier at mange av elevene ikke får likeverdig undervisning sammenlignet med resten av Norge. Dette begrunnes i at mange av lærerne som jobber i skolene i Finnmark ikke har kvalifisert utdanning (Jensen, 2020).

Videre i en slik sammenheng vil det lønnes å se på hvordan overgangen fra grunnskole til videregående er tilrettelagt for elevens beste – slik som oppfølging, tilgjengelighet, struktur, betraktning av kultur og småsamfunn. Overgangen mellom grunnskole og videregående skole kan ha avgjørende resultater for både menneskers liv og samfunnet generelt. Trivsel, egen tro på evner og ferdigheter og motivasjonen for læring vil derfor være noen av de elementære faktorene i en slik overgang for å klare å fullføre videregående. Det er i tillegg mye forskning på hvordan betydningen av familiebakgrunn, organiseringen i overgang og karakterer fra ungdomskolen henger sammen med frafall (Mjaavatn & Frostad, 2018). Dette kan blant annet forklares gjennom Bourdieus teori om kapitaler.

Bourdieu var en fransk sosiolog og antropolog som hevdet at den enkeltes klasseposisjon bestemmes utfra hvilken posisjon en har tilegnet seg i det sosiale rom. Dette bestemmes gjennom det han forklarer som ulike kapitaler – de tre kapitalene han legger vekt på er økonomisk, kulturell og sosial. Den økonomiske kapitalen, slik som penger og formue, mener han vil ha den største påvirkningen (Hutchinson & Oltedal, 2019, s. 100). I en frafall kontekst vil den økonomiske kapitalen ha stor påvirkning. Blant annet fordi mange elever fra småsamfunn i Finnmark er avhengig i å flytte til større steder for å få tilgang til videregående utdanning. Hvor mye elevens foresatte kan bidra i flytteprosessen, samt bofasen vil ha viktige betydninger for hvordan eleven kan leve, selv i Norge, et land med støtteordninger. Den økonomiske kapitalen tenkes også å påvirke ens holdninger ovenfor hverandre, ettersom flere kan oppleve å ikke ta del i enkelte fritidsaktiviteter. Den økonomiske kapitalen kan sannsett ha store ringvirkninger på elevens trivsel og motivasjon – som nevnt tidligere er viktige faktorer for fullføringsgraden.

Videre kan man vurdere påvirkningen den kulturelle kapitalen vil ha på frafallsprosenten. Bourdieu forklarer den kulturelle kapitalen som noe en tilegner seg gjennom oppvekst og blant annet utdanning. Det kan sies å være symbolske goder som derfor både har bruks – og bytteverdi slik som språk og kunnskaper (Hutchinson & Oltedal, 201, s.100). Den kulturelle kapitalen henger derfor også tett sammen med årsaksforklaringer ved frafall. Eksempelvis når minoriteter med annet førstespråk må flytte for å få tilgang til ønsket utdanning, kan det skape problemer innenfor den kulturelle kapitalen, selv om Norge skal tilrettelegge for språk. Dette kan skyldes, slik som tidligere nevnt, mangler på kompetanse hos lærere. Med andre ord at lærere ikke har utdanningen og kompetansen de trenger for å gjøre denne tilretteleggingen. Om dette skulle skje, vil den kulturelle kapitalen skape sprekker i den ønskelige økonomiske kapitalen, ettersom fullføringen vil bli vanskeligere å gjøre og en muligens derfor ikke kan oppnå ønsket jobb eller gå videre inn på ønsket høyere utdanning.

Den siste kapitalen Bourdieu legger stor vekt på er den sosiale kapitalen. Sosial kapital er nettverkene en tilhører, dette kan være familie, venner, skole og jobb, samt andre type organisasjoner (Hutchinson & Oltedal, 2019, s. 100). Den sosiale kapitalen, slik som tidligere nevnte kapitaler, er også viktig for å forstå frafall. I overgangen fra grunnskole til videregående kan den sosiale kapitalen være med på å påvirke eventuelle tilrettelegginger samt bekjentskap med den nye skolen. Om en har foresatte med stort nettverk kan disse på eget initiativ ta kontakt med skolen. Den sosiale kapitalen kan derfor sies og blant annet definere hvorvidt foreldre kan og har mulighet til å for eksempel informere om

tilrettelegginger i for eksempel enkelte fag eller hva en har hatt fritak i. Videre vil den sosiale kapitalen også påvirke elevens opplevelse av trivsel, som igjen vil ha ringvirkninger inn på skolemotivasjonen.

Når man trekker inn teori om symbolsk kapital for å forstå frafallsårsaker ser man også at disse potensielt kan henge nøye sammen, og derfor om en mangler en eller flere kapitaler vil de resterende muligens ikke komme like mye til nytte. Dette stammer fra at de enkelte kapitalene kan omveksles til andre type kapitaler. For eksempel kan en ved fullført utdanning oppnå flere ulike typer for nettverk og opptjene seg en egen økonomisk kapital som vil bidra til at en kan forflytte seg rundt i det sosiale rommet. Videre kan dette være med på å skape makt og sånn sett skape ulikheter og mindre motivasjon hos de som ikke oppnår det samme. Dette for at når andre gjenkjenner og anerkjenner andres kapitaler på en måte at den gir verdi – symbolsk makt, vil dette mennesket oppleve å sees og bekreftes i høyere grad enn de som har mangler i de navngitte kapitalene (Hutchinson & Oltedal, 2019, s.100).

5.0 – AVSLUTNING

Når man omtaler frafall er man innom et relativt stort problem både fylkesmessig, men også på landsbasis. Oppgaven som er skrevet fokuserer likevel på hva som kan begrunne frafall i Finnmark fylke. Finnmark fylke har kun 50% elever som fullfører videregående på normert tid, noe som er et tilsvarende tall på 1 av 2 elever. Gjennom teksten prøver jeg derfor å finne ut hva som kan være grunnen til disse høye frafallstallene. Det legges fram ulike årsaker, men jeg ønsker likevel å minne på at disse forklaringen nødvendigvis ikke er slått fast i stein. Likevel tenkes det at det kan gi et godt lys på påvirkningene de ulike faktorene kan ha på hver enkelt i utdanningsforløpet. Årsakene som ble trukket fram er som følger: koronapandemien, forskning – kultur og tradisjoner, tillit til stat, motivasjon, Norges arbeidslinje politikk og teori om symbolsk kapital. Årsakene avhenger både av statlig og personlige faktorer som i sitt kan ha betydning for frafallsprosenten oppe i nord. De statlige faktorene argumenteres i stor grad gjennom politikken rundt arbeidslinja, samt lov om nordområdepolitikk og andre politiske strategier. Dette argumenteres å kunne ha betydning for den nord norske befolknings tillit til egen stat, hvor resultatene av dette muligens kan spille inn på utdanningsforløp og utdanning. Videre trekkes det inn elementære personlige faktorer slik som motivasjon og symbolsk kapital, som forskning har bevisst vil kunne innvirke på frafallsprosenten. Det er også viktig å trekke inn igjen at lærere spiller en stor rolle i elevens personlige utvikling og motivasjon, derfor i oppgavens slutfase presenteres det en politisk strategi, dannet av utdanningsforbundet som i stor grad omhandler hvordan lærere kan være høyst betydningsfulle for elevens trivsel, som igjen er viktig for fullføring. Alt i alt kan det derfor med sikkerhet trekkes en konklusjon at hvordan du vokser opp og egne personlige faktorer, samt statlig og kommunale tilrettelegginger vil ha betydning for fullføringsgrad og frafall i videregående skole. Likevel vil nok avgjørelsen om hva som for hver enkelt til å falle fra variere, og hvorvidt faktorene i denne teksten er årsaken til frafallene er nok vanskelig å danne en fullstendig konklusjon på.

6.0 - LITTERATUR:

Dalland, O. (2021). *Metode og oppgaveskriving*. (7.utg). Gyldendal.

Dankertsen, A. (2007). «Men du kan jo snakke frognersamisk» - Bysamer mellom tradisjon og modernitet. *Idunn – tidsskrift for psykisk helsearbeid*.

<https://www.idunn.no/doi/10.18261/ISSN1504-3010-2007-01-08>

Eikeland, O, A. (Ukjent årstall). *Child poverty and persistent low income in Norway – with special attention on the sami indigenous minority*. <https://www.orkana.no/wp-content/uploads/2020/06/part2.4-child-poverty-and-persistent-low-income-in-norway-with-special-attention-on-the-sami-indigenous-minority.pdf>

FN-Sambandet (2021). Bærekraftig utvikling.

<https://www.fn.no/tema/fattigdom/baerekraftig-utvikling>

FN-Sambandet. (Ukjent årstall). *Fosen saken og utfolks rettigheter*.

<https://www.fn.no/undervisning/undervisningsopplegg/VGS/fosen-saken-og-urfolks-rettigheter>

Glemmestad, H & Kleppe, C, L. (2019). *Arbeidsinkludering i sosialt arbeid*. (1.utg). Fagbokforlaget.

Hansen, N, M. (2005). *Utdanning og ulikhet – valg, prestasjoner og sosiale settinger*. *Idunn – tidsskrift for samfunnsforskning*. <https://www.idunn.no/doi/10.18261/ISSN1504-291X-2005-02-02>

Hovdhaugen, E & Aamodt, O, P. (2022). «Gjør din plikt – krev din rett» - kvalitetsreformen i bakspeilet. *Idunn – norsk pedagogisk tidsskrift*.

<https://www.idunn.no/doi/10.18261/npt.106.5.2>

Hutchinson, S, G & Oltedal, S. (2019). *Praksisteorier i sosialt arbeid*. (2.opplag). Universitetsforlaget.

Jensen, A, Luther, A & Trondsen, T. (Ukjent årstall). *Fiskekvotens bidrag til verdiskaping på kysten? Kystens tankesmie*. <https://www.kystenstankesmie.no/fiskekvotenes-bidrag-til-verdiskaping-pa-kysten/>

Jensen, H, A. (2020). *Lærermangelen i Finnmark skaper problemer*. *Utdanningsnytt*.

<https://www.utdanningsnytt.no/arnt-holger-jensen-finnmark-laerermangel/laerermangelen-i-finnmark-skaper-problemer/229570>

- Kvensk institutt (ukjent årstall). *Kvener*. <https://www.kvenskinstitutt.no/kvener/>
- Lykkeberg, R. (2010). *Språk for ulykke*. Klassekampen. <https://klassekampen.no/utgave/2023-04-28/sprak-for-ulykke/Nkcd>
- Mehlum, S, I & Kristensen, P (2015-2018). *Årsaker til, og konsekvenser av å droppe ut av skolen: et livsløpsperspektiv*. Stami. <https://stami.no/prosjekt/arsaker-til-og-konsekvenser-av-droppe-ut-av-skolen-et-livsløpsperspektiv/>
- Mjaavatn, E, P & Frostad, P. (2018). *Fra ungdomsskole til videregående skole – hvordan opplever elevene overgangen?* Idunn – norsk pedagogisk tidsskrift. <https://www.idunn.no/doi/full/10.18261/issn.1504-2987-2018-03-07>
- Nav. (2013). *Bakgrunn for samarbeidsavtalene*. <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/samarbeid/samarbeidsavtaler-pa%CC%8A-utdanningsomra%CC%8Adet/bakgrunn-for-samarbeidsavtalene>
- Nes, B, R. (2020). *Livskvalitet og psykisk helse under koronapandemien november – desember 2020*. FHI. <https://www.fhi.no/div/helseundersokelser/fylkeshelseundersokelser/livskvalitet-og-psykisk-helse-under-koronaepidemien--nov-des-2020/>
- Norges høyesterett. (2021). *Vedtak om konsesjon til vindkraftutbygging på Fosen kjent som ugyldig fordi utbyggingen krenger reindriftsamers rett til kulturutøvelse*. Domstol.no. <https://www.domstol.no/no/hoyesterett/avgjorelser/2021/hoyesterett-sivil/hr-2021-1975-s/>
- Skaar, S. (Ukjent årstall). *Frafall i videregående opplæring*. Utdanningsforbundet. <https://www.utdanningsforbundet.no/var-politikk/utdanningsforbundet-mener/artikler/frafall/>
- Skaalvik, M, E & Skaalvik, S. (2018). *Motivasjon for læring – teori og praksis* (1. utg). Universitetsforlaget.
- Slaaen, C. (Ukjent årstall). *NOU 2019: 2 – Framtidige kompetansebehov II – Utfordringer for kompetansepolitikken*. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-2/id2627309/?ch=9>
- SSB (2015-2021). *Gjennomføring i videregående opplæring* (Finnmark). <https://www.ssb.no/statbank/table/12971/tableViewLayout1/>

SSB (2015-2021). *Gjennomføring i videregående opplæring* (Oslo).

<https://www.ssb.no/statbank/table/12971/tableViewLayout1/>

SSB (2012). *Urbefolkningen i tall – samisk statistikk*.

<https://www.ssb.no/befolkning/folketall/artikler/urbefolkningen-i-tall-samisk-statistikk>

Svendsen, P. (2022). *Flere vgs-elever sluttet i fjord enn året før*. Utdanningsnytt.

<https://www.utdanningsnytt.no/frafall-frafall-og-gjennomforing-videregaende/flere-vgs-elever-sluttet-i-fjor-enn-aret-for/337704>

Troms og Finnmark fylkeskommune (ukjent årstall). *Kunnskapsgrunnlag for regional planstrategi «Det store bildet – Oppalagovva – Konhaiskuva»*.

<https://www.tffk.no/tjenester/plan-og-horinger/gjeldende-planer-og-strategier/kunnskapsgrunnlag-for-regional-planstrategi-det-store-bildet-oppalagovva-konhaiskuva/kompetanse-verdiskaping-og-naturressurser/>

Vareide, K. (Ukjent årstall). *Arbeidsplasser*. Regional analyse.

<https://regionalanalyse.no/fjell/3431/1/1>

Verstad, B, A, Ballovara, M & Larsen, R, D. (2020). *Sunna (15) kritiserte regjeringen på direkten*. NRK. <https://www.nrk.no/sapmi/sunna-svendsen-15-kritiserte-mangel-i-nordomrademeldingen-1.15263169>

